

CZYM JEST EDUKACJA LIBERALNA?*

Edukacja liberalna jest kształceniem w kulturze lub ku kulturze. Końcowym efektem takiej edukacji jest zaś człowiek kulturalny. Pojęcie „kultura” (*cultura*) pierwotnie oznaczało agrokulturę: ulepszanie ziemi w zgodzie z jej naturą, uprawę, pielęgnowanie i dbanie o nią. Jego pochodne, współczesne znaczenie odnosi się natomiast do uprawy umysłu, pielęgnowania, kultywowania i dbania o niego, do rozwijania przyrodzonych zdolności umysłu w zgodzie z jego naturą. Tak, jak ziemia potrzebuje ludzi, którzy będą o nią dbali, tak też umysł potrzebuje nauczycieli. Jednakże zrozumieć, kim są nauczyciele nie jest tak łatwo, jak zrozumieć, kim są ludzie uprawiający ziemię. Nauczyciele bowiem sami są i muszą być uczniami. Jednak, aby uniknąć regresu do nieskończoności, muszą w końcu istnieć też nauczyciele, którzy uczniami nie są. Owi, niebędący uczniami, nauczyciele są wielkimi umysłami lub, aby uniknąć wszelkich niejasności w tak ważnej sprawie, umysłami największymi. Tacy ludzie są niezwykle rzadkością. Nie jest prawdopodobne, aby dane nam było spotkać takiego człowieka w jakiegokolwiek sali wykładowej. Jest w ogóle nieprawdopodobne, że spotkamy go gdziekolwiek. Mielibyśmy ogromny łut szczęścia, gdyby w naszych czasach żył chociaż jeden z nich. Z tych względów uczniowie, na wszystkich poziomach biegłości, mają dostęp do nauczycieli, którzy nie są uczniami, do największych umysłów, tylko poprzez wielkie księgi. Dlatego też edukacja liberalna polega na studiowaniu z właściwą ostrożnością tych ksiąg, które największe umysły po sobie pozostawiły – studiowaniu, w którym bardziej doświadczeni uczniowie wspomagają mniej doświadczonych i początkujących. (...)

Edukacja liberalna, która polega na ciągłej rozmowie z największymi umysłami, jest ćwiczeniem się w najwyższej formie skromności – nie stając się jednak uniżonością. Jednak jest to jednocześnie ćwiczenie się w śmiałości: żąda ona od nas bowiem całkowitego zerwania ze zgiełkiem, pośpiechem, bezmyślnością i tandetą

* Pelen tekst tłumaczenia dostępny jest w drukowanej wersji pisma.

rodem z *Vanity Fair*^{*}, w której plawią się zarówno intelektualści, jak i ich wrogowie. Wykształcenie liberalne żąda od nas śmiałości, która jest wynikiem skłonności do krytycznego podejścia do powszechnie podzielanych poglądów i traktowania ich tak, jakby były najbardziej dziwne i skrajne. Edukacja liberalna jest wyzwoleniem od wulgarności. Grecy mieli piękne słowo określające wulgarność; nazywali ją *apeirokalia*, czyli brak doświadczenia w rzeczach pięknych. Wykształcenie liberalne dostarcza nam właśnie doświadczenia w rzeczach pięknych.

Tłumaczenie:
Łukasz Dominiak
(Instytut Politologii UMK)

^{*} Jest to gra słów niemożliwa do oddania w języku polskim: słowa *Vanity Fair* oznaczają „targowisko próżności”, ale jednocześnie jest to tytuł znanego amerykańskiego magazynu o modzie, kulturze popularnej i polityce.